

# **Universitätsbibliothek Wuppertal**

## **Plvtarchi Chaeronensis Moralia, Qvae Vsvrpantvr**

Svnt Avtem Omnis elegantis doctrinæ Penvs : Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem : omnes de Graeca in Latinam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide

Plvtarchi Chaeronensis Ethicorum Sive Moralium

**Plutarchus**

**Impressum Francofor. ad Mœn., M.D.LXXXII**

Commentarius an seni gerenda sit respublica

---

**Nutzungsrichtlinien** Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-351](http://urn:nbn:de:hbz:468-1-351)

opportunitate ratio & lex apprehendentes, eos cum profectu in rectam perducant viam, ut non male professus fuerit Laco ille paedagogus, effecturum se, vt puer gaudet honestis, ac molestè ferat turpia. quo liberalis institutionis fine neque maior potest ullus, neque pulchrior nuncupari.

**P L V T A R C H I C O M M E N T A R I V S,**  
*An seni gerenda sit respublica.*

**N**OVI MVS te, mi Euphanes, Pindari, cuius laudator es, dictum illud tanquam probabiliter ac recte enunciatum in ore frequenter habere:

*Instituto certamine*

*Prætextus aliquis virtutem*

*In altas tenebras derescerit.*

Quando autem cunctatio & mollices à certaminib. nos a uocans ciuib., cùm plurimas alias præscriptiones usurpant, tum ultimam hanc quasi à sacra (quod dicitur) linea adducunt senectutis excusationē, eaq; cum primis honestos nos stros conatus retundere atq; deterrere nitūtur, dum persuadere volunt quendā esse conuenientem non athletici tantum, sed etiā ciuilis decursus terminum atq; conclusionem: quę mecum identidem de senili reipub. administratione ratio cinor, ea tecum quoq; mihi communicāda sum arbitratuſ. vt neuter nostrū quem hactenus vna longum tenuimus cursum deserat: néve ciuilem vitam, quasi æqualem & confuetudine nobis deuinctū amicum, omittat, ad aliāmq; transeat in usitatam, & cuius consuetudini ac familiaritatī parandæ tempus non suppetat: sed in eo persistamus quod a principio institueramus, cundémq; viuendi & honestè vivendi finem faciamus: nis̄ velimus in exiguo quod superest vitæ spacio ostendere, longam, quam exegimus, & atatè à nobis fuisse nulla præclara in re consumptam. Nō recte is, qui Dionysio dixit tyrannidem pulcrum esse sepulcrum. sed hęc illi tanto perfectiorem parauit miseriam. & Diogenes melius, qui cùm postea temporis filium eius Corinthi videret priuatum de tyrauno factum: Quād indignam, aiebat, teipso vitā agis. non enim h̄c te liberē ac tutō viuere cōueniebat, sed in patria arci tyrannicæ inclusum exēplo patris tui conse-

consenserere. At res publica popularis ac legitima viro, qui  
 ita eam gerit, ut non minus pareat utiliter quam imperet,  
 pulchrum revera ornamentum gloriam vivendo partam  
 morti ac funeri parit. Ea enim, ut Simonides ait, ultima  
 subit terrae. nisi si qui sunt quorum ante corpus emoritur  
 humanitatis honestatisque studium, priusque elanguescit  
 pulchri æmulatio, quam necessariarum rerum appetitio.  
 quorum animi facultatem ad agendum destinatam ac di-  
 uinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecillio-  
 rem. Neque vero nobis audiendi sunt, qui omnibus aliis re-  
 bus, solo lucro faciendo nos non defatigari aiunt. sed &  
 Thucydidis sententia in meliorem partem accipienda est:  
 itaque statuendum, non modò honoris studium non con-  
 senescere, sed multo minus communitatris atque reipubli-  
 cæ: quod apes etiam & formicæ conservant usq; ad finem.  
 Nemo enim unquam vidit apem senectute in fucum dege-  
 nerasse: quod à ciuilibus quidam viris exigunt, ut vigore æ-  
 tatis præterlapsi domi desideant, cibumque conquirant &  
 reponant, ocioque patiuntur virtutem agendi, tanquam  
 rubigine ferrum absumi. Cato quidem dicebat, senectuti,  
 qua ex se se multa haberet incommoda, non debere turpi-  
 tudinem vitii superaddi. Atqui cum multa sint vitia, nul-  
 lo minus est ocium, ignavia, & molliities, qua viro seni de-  
 decus adserunt, è curia se in muliebrem domus curatio-  
 nem incidenti, aut in agro messores & lectrices stipula-  
 rum insipienti:

*Act Oedipus ubi, nobilisq; anigmata?*

Etenim qui in senectute ad rem publicam se conferat, nun-  
 quam ante in ea versatus, (sicut Epimenidem dicunt, cum  
 adolescentis obdormiuisset, post 50. annos euigilasse iam se-  
 nem) & tam longinquò secundumque aucto ocio relieto, in  
 certamina se ac occupationes coniiciat insuetum atq; in-  
 exercitatum, & neque in rebus ciuilibus neque inter homi-  
 nes versatum, reprehensurus aliquis Pythiae illud obijcere  
 possit: Serò ad me venisti, magistratum & populi gubernationem  
 quærens: intempestive pulsas prætorij ianuam (vel-  
 ut incitior aliquis noctu per comedationem accedens aut  
 hospes) non locum aut regionem mutare, sed vitam cuius  
 es imperitus, inire cupiens. Quod enim Simonides dixit,  
 Ciuitas virum docet, verum est de his, quibus adhuc tem-

pus est dēdiscendi sua, & addiscendi scientiam, quæ multis certaminibus atque rebus ægrè elaboratur, vbi tempestivè ingenium apprehendit, quod labores difficultaresque faciliè ferre possit. Hæc videntur non male in eum dici, quia senectute incipiat temp. gerere. At qui cōtra videmus à prudenteribus adolescentes & iuuenes a tractandis publicis negotiis arceri: testanturque hoc leges, vbi præcio in concione non Alcibiadas aut Pythias ad suggestū progedi iubet, sed qui annum ætatis quinquagesimum excedent, ad dicendum & consulendum exhortatur. Non enim insolentia audacia & imperitia & impulsio vnicuique militum \*

*Exempla*  
*senilium*  
*actionum.*

At Cato octogenario maior cùm diceret causam, Difficile, inquit, est eum qui cum aliis vixisset, aliorum subire iudicia. Cæsar verò Augusti actiones sub finem vita, nihilo reliquis minus imperatore dignas, aut in publicū vtilest fuisse in confessu est. & ipse cùm iuuenes moribus legib[us]que austrieris corrigeret, iijque tumultuantur: Audite, aiebat, iuuenes senem, quem senes iuuenem audiuerūt. Periclis quoque administratio reipublicæ plurimum in senectute viuum habuit, cùm & bellū v[er]o suscipere per persuasit Atheniensibus: & cùm alieno tempore configere cùm 60. millibus armaturæ grauis militum vellēt, obstitit ac prohibuit, tantum non arma populi & claves portarum sigillo suo munieris. Quæ autem Xenophon de Agesilaō scriptis, par est  
ers de s. ipsius verbis referri. Qua, inquit, iuuentute non fuit præ-

*gesilaos.* stantior eius senectus: *Quis* enim exitate vigens tanto ter-  
rori hostibus fuit, quanto Agesilaus prope finem vitæ?  
,, *Quo* sublato magis gauisi sunt hostes, quam Agesilaos,  
,, quanquam grauis annis decepsit? *Quis* locis animos addi-  
dit, nisi Agesilaus, quanquam etiam mors immineret? *Quem* iuuenem amici maiore sunt prosecuti desiderio, quam Agesilaum senem mortuum? Ergo illos à tantis rebus gerendis ætas non abstinuit: nos in republica luxuriates, nullam tyrannidem, nullum bellum, nullam obsidionem sustinentes, certamina duntaxat & contentiones quæ legib[us] ple-  
runq[ue], orationib[us]. ac iudicio sicutianunt, obignauia actiones subterfugimus? scilicet nō prætoribus modò & oratoribus priscais, sed & poetis, & sophistis, & histrionibus fatentes nos esse deterioriores. Siquidē senex Simonides choris victoriam reportauit: idq[ue] inscriptio testatur his extremis versibus:

Octogin-

Otroginta annos Simonida iam tibi nato

Gloria doctrina est parta Leoprepida.

Sophocles ferrur, cùm ut despiciens esset à filiis in iudicium vocatus, recitasse de Oedipo Coloneo chorii in scenam progressus gredientis carmen, quod incipit:

*Equorum feracis huius, hospes, regionis*

*Venisti ad optimum agrum*

*Albicantem Colonum.*

*Vbi frequens philomela suaue cantillat Sirensibus in Vallibus.*

10 quod cùm per placuisse, è foro tanquam è theatro cù plausu & clamore eorum qui aderant deductus est. Hanc quidem constat Sophoclis esse inscriptionem.

*Carmen hoc Herodo cōposuit Sophocles annos natus LV.*

15 Philemonem quoq; comicum, & Alexidem in scena certantes mors occupauit. Paulum tragēdū Eratosthenes & Philochorus scripsierunt annos xxx. natum, octo tragēdias quatriduo decertasq; paucis ante obitū diebus. Nōnne autem turpe est senibus scenicis concionales senes videri turpiores, & desertores sacerdotum re vera certaminum, depolita ciuili persona, nescio quam eius loco induere nam de rege agricolam fieri, nō mis est humile. Quando enim Demosthenes ait iniuriā Paralo nauifieri (quæ sacra erat triremis) quodd ligna, vallos, & pecudes cogeretur Meidiae vehere: 25 nōnne vir ciuilis post p̄miorum in certaminibus tribuendō, & Bœotarchiæ, ac inter Amphictyones primi in confessu loci obitam functionem, si his relictis videatur occupatus farinarum aut fraciun dimensione, vel lanæ ouillæ negotiacione, videbitur planè id quod proverbio iactatur: 30 equi senium sibi nulla coactus necessitate inducere? Equidem illiberale opificium & forum sectari ab administracione reipublicæ, nō est aliud, quam si matronæ liberali & pudicæ vestibus suis detractis cincturâ illiberalem circundes, eamque in cauponâ colloces. eodem quippe modo ciuilis 35 virtutis maiestas atque dignitas p̄sumatur, vbi ad rei familiaris procriptionem, & quæstum faciendum pertrahitur. Quod si (id quod restat) oblectationes & saginationes istas, nomine quietis atque fruitionis cōmodotum velantes, in his paulatim tabescēt cōsenescere iubent ciuilē virum: nescio de duabus turpib. imaginibus utri similior sit futura

cius

\* eius vitâ. Voluntne eum Veneris sacra per omnē vitā colere, & nauim nondum portui subeuntem, sed adhuc in alto v- hentem deferere? Aut quemadmodum nonnulli ioci cau- fa Herculem ineptè pingunt apud Omphalem in ueste cro- cota sedentem, seque verberandum & comedendum ancillis, præbentem: ita ciuilem virum posito leonis exuio ad men- sam reclinabimus, vt semper epuleretur, ac tibias barbitaque

*Voluptatū* audiat? Nec pudorē nobis vox ista Pōpeij Magni incutieret? *studī de-* qui à Lucullo ob intempestiuam tanto natu ambitionem *debet se-* honorum ac magistratus gerendi reprehēsus, post rem do- 10 mi militiaeq; gestā balneis, ecenis, ac quotidianis cōuiuiis, ocio dissoluto, ac splendidissimis ædificiis dedito, respōdit: Magis esse intempestuum luxuriare senem, quām rempu- blicam gubernare. Idem Pompeius, cūm ægrotanti sibi me- dicus turdi esum mandasset, & tunc is per anni tempus ha- 15 beri vix posset, ac quidam multos turdos apud Lucullū ali- significaret: non misit pētitum, Quid, inquiens? nisi Lucullus luxuriaret, non viueret Pompeius? Nam vt maximē na- tura voluptatem, & delectionem desideret: tamen senum corpora ferē ad omnes voluptates, paucis iisque necessariis 20 exceptis, facta iam sunt inepta. Non modō enim

*Aetate proœctos aueratur Venus,*

vt ait Euripides: sed etiam ciborum ac potus suauitas iis hebes & quasi edentula est, exiguumq; sui gustum exhibet. In animo itaq; parare sibi voluptates debent, non indignas 25 eas ipsis aut illiberales, vt Simonides, qui cum ob avaritiam culpantibus respōdit, se per senectutem reliquis spoliatum voluptatibus, vñica lucrandi oblectatione grauem recrea- re atatem. Sed reipublicæ administratio pulcherimæ ha- 30 bet maximāsque voluptates, quibus aut solis aut præcipuis frui deos probabile est. ea autem sunt quæ à bonis actioni- bus, honestisq; factis proficiscuntur. Si enim Nicias pictor ita artis suæ operibus gauisus est, vt s̄penumeret è seruis quæsiverit, Lauine, pransisne sum? & Archimedem vi à ta- 35 bulâ cui inhærebat auellentes atque vestibus exuentis vn- xerunt famuli, ille autem in vñcto corpore figuræ geometriæ pinxit. Canus quoq; tibicen quem tu etiam nosti, di- cebat, Nescire quanto seipsum magis quām alios delecta- ret canens, alioquin audire volentes mercedem nōn datu- 40 ros ipsi, sed exacturos: non intelligimus quantas virtus ho- nestis,

*Volupta-*  
*tes animi*  
*ob Virtu-*  
*tem.*

nestis, & ad societatem humanitatemque facientibus actionibus voluptates ea vtentibus conciliat: non titillantes illas aut emollientes, sicut in carne faciunt lenes ac suaves motiones, quæ pruritum habent furiosum & instabilem ac magna cum exagitatione coniunctum: sed præclara facta, quorum quali opifex est qui rectè rem publicam tractat, non aureis Euripidis, sed Platonicis ac diuinis alis animum elatione & gaudio præditum euehunc. In memoriam tibi redige, quæ sæpe audiuisti. Epaminondas interrogatus quid ipsi iucundissimum accidisset, respondit: Quod patre ac matre viuentibus Leuctram victoriam reportasset. Sylla cùm liberata ciuibus bellis Italia Romam peruenit, prima nocte ne tantillum quidem dormiuit, præ latitia ingentiique gaudio, tanquam vento animum incitante. atque hoc ipse de se in commentariis scripsit. Esto enim, ut Xenophon ait, nulla suauior auditio laude, spectaculum quidem & recordatio atque consideratio nullius rei tam est grata, quam propriarum actionum in magistratu & republica tanquam illustribus & publicis locis contemplatio. Enimvero gratia benigna, factis testimonium perhibens, ac laus cum virtute certans, dux & autor iustæ benevolentie, tanquam lumen & nitorem aliquem gaudio de virtute concepto adjiciunt. Neque est gloria, veluti corona athletica, negligenda, committendumve ut in senectute exarecat: sed semper noui aliquid ac recens proferendum, quo veterum gratia excitetur, augeatur, stabiliatur. quomodo Deliacam nauim, lignis quæ vitium cõcepissent identidem submotis aliisq; eorum loco insertis, crediti sunt homines ab antiquissimo tempore in hanc vñq; æstatem pertulisse, & quasi æternitati asservisse. Ceterū ut flamma, ita etiam gloria non difficulter cõseruatur, sed alimentum seu somitem haud magnum requirit. extinctam neuram facile & sine labore rursum incenderis atq; excitaueris. Lampis nauicularius interrogatus, quo modo diuitias cõsecutus esset, respondit: Magnas nō difficileter, paruas cum ærumna & tardè. Sic ab initio gloriam in republica & potentiam sibi parare, non est facile: augere partam & conseruare quibusvis crescentem actionibus in promptu est. Nam neq; qui amicus factus est, multa aut magna desiderat ministeria, ut retineatur: sed assiduitas etiā exiguorum signorum benevolentiam

lentiā conferuat. & populi amicitia ac fides non semper  
 requirit sumptus publicē facientem: \* sed ipsius magistra-  
 tum gerentis alacritate retinetur, dum is reipublicæ curam  
 non deserit neq; defatigatur. quando ne bellum quidē sem-  
 per cōflictus, præclia, & obsidiones habet: sed sacrificia non-  
 nunquam intercedunt, & inducīa, & iocīa cludi. Vnde au-  
 tem ut, qud̄ reip. administratio pro tristī & terrica, labo-  
 riosa, ac diffīcili debeat haberī? cūm & theatra, & pōpx, &  
 diribitiones, & chori, & musica, & lātitia, semper honor a-  
 liquis alicui deo habitus frontem exporrigit in archiūs & 10  
 confessibus, multōq; ampliore molestis delectationem &  
**Inuidia in repub.** gratiam adferant. Iam inuidia, quod maximū habet reipu-  
 blicē administratio malum, minimē in senes incumbit. Ca-  
 nes quidem, vt aiebat Heracletus, quem nō agnoscunt, la-  
 tratu excipiūt obscuro. & subditī etiam quodammodo tan- 15  
 quam pī foribus accessuro ad suggestum repugnant, adi-  
 tūmq; negant. consuetam aut & familiarem gloriam non  
 ægrē ferunt, sed placidē tolerant. Ideō inuidiam nonnulli  
 suino cōpatauerunt. qui cūm initio adeuntibus ad rempu-  
 blicam quasi incensis largus efferatur, postquam hi effulse- 20  
 re, euaneat. Ac reliqus quidem excellentiis, vt virtutis,  
 nobilitatis, ambitionis, solent repugnare ac de iis item mo-  
 uere: quod quantum in his concedimus aliis, tantum nobis  
 videtur detrahere. Sed honor senectutis, quod prebeion  
 Græci ab ea ætate deflexo verbo dicunt, obrectationis se- 25  
 curus est & conceditur vltro. nullas enim alius honor ita ēū  
 qui habet magis quām cui habetur cohonestus, vt qui se-  
 nibus defertur. Ad hæc, honorem diuitiis, eloquentia, aut  
 sapientia partum non quiuis se quoq; sperat cōsecuturum.  
 ad quam autem senectus producit reverentiam & gloriam, 30  
 eam quilibet in republica agentium exspectat. Planè igitur  
 similis est nautæ, qui vbi aduerso fluētu & vento periculose  
 nauigavit, tranquillitate & bona aeris constitutione obor-  
 ta nauim in stationem velit subducere: qui cūm diu aduer-  
 sus inuidiam depugnauerit, ea desinente & pacata se ē repu- 35  
 blica recipiat, simūlq; cum actionibus communitates so-  
 cietasque deserat. Quanto enim diutius in republica ali-  
 quis fuit versatus, tanto plures etiam amicos ac conatum  
 & certaminū socios sibi parauerit: quos neq; educere se-  
 cum omnes ut chorū magister potest, & relinquere ini-  
 stum est.

Num est. Sed sicut vetustæ arbores, ita antiqua republicæ tractatio difficulter euelli potest, cùm multas egerit radices, sitq; negotiis implicata, quæ abeuntibus quam manentibus plus exhibeāt turbarū ac occupationum. Tum si quæ omnino reliquiæ supersunt inuidiæ in senes ob ciuilia certamina suscepτæ: magis ex opprimendæ potēria parta sunt quam dandum tergum, si nudi inermesq; discedamus. non enim tam certantibus inuidi instant, quam ob cōtemptum insultant animum desponentibus. Testatur hoc illud mato gni Epamēnondæ ad Thebanos dictum, cùm hyeme Arcades ab ipsis peterent, vt vrbem ipsorum ingressi in ædibus vñā habitarēt. prohibuit enim ac dixit: Nunc Arcadibus nos sumus admirationi, cùm nos spectant in armis corpora exercentes atq; luctantes: si aut̄ videant nos ad ignem desiderare & fabas tundere, nihil ipsi præstantiores nos putabūt. Ita præclarum fane est spectaculum senex orans, agens aliquid rei, & honore affectus. qui verò dies ad menſam exigit, aut in angulo porticus dehinc nugatur, is facile contemnitur. Nimil autem Homerus hoc quoque docet eos, qui ipsum rectè intelligunt. Etenim Nestor in bello versans Troiano, suscipiebatur, inque summo erat honore. Peleus autem & Laertes domi desidentes, abiecti erant ac spreti. Neque enim habitus prudentiæ qualis fuerat manus in iis, qui se oculo dederunt: sed ignavia eum paulatim dissipat. cùm ad hoc requiratur subinde cura aliqua & me-  
 ditatio, quæ ratio cinatricem & actiones gubernantem animi facultatem excitet atq; repurget. etenim vsu ratio splendet, quo pacto

*Aes Esopus niteſcitur.*

Cæterum imbecillitas corporis non tantum adserit incommodi iis qui confecta iam propè ætate ad tribunal & prætorium se conferunt, quantum utilitatis eorum ipsorum causa atq; prudentia secum trahit. Vsu enim rerum instructi, non vana ambitione impulsu rempublicam capessunt. neque populum vi secum rapiunt tanquam mareventis exagitatum: sed placidè ac moderatè cum iis agunt, cum quibus res est. Itaq; ciuitates vbi aliqua aduersitas aut metus incidit, gubernari à senibus cupiunt: & tæpe ex agro senem aliquem nihil tale desiderantem in uitiumque ad clauum reip. pertrahunt, eiique republicæ constituenda munus dant:

repu-

repudiatis prætoribus & oratoribus qui magnum clamare,  
& vno spiritu perorare, immò etiam per medios hostes pe-  
netrare pulchrè pugnando calleant. In locum Timothei &  
Iphicratæ oratores Athenienses Charetem Theochatis F.  
subornantes, valido & vigenti viribus corpore virum, tales  
autemabant debere esse ducem Atheniensium. Ibi Timo-  
theus, Nō me hercle, inquit, ducem talem oportet esse: sed  
eum, qui ducis stragula fit portaturus. imperatorem autem  
eum esse necesse est, qui rem antegressa & consecutura ani-  
mo videns, nulla perturbatione sibi rationes eorum qua 10  
sint in rem futura exuti sinat. Sophocles quidem dixit, lu-  
benter se à re Venerea profugisse tanquam à fero & rabio-  
so domino. At in republica non vñus tantum dominus fu-  
giendus est amor mulierum aut puerorum, sed hoc multo  
insaniores, studium cōtremptionis, ambitio, primi loci ap-  
petentia, qui morbus inuidiæ est & obrectationis ac disili-  
diorum feracissimus. Horum vitiorum alia senectus retun-  
dit atque deminuit, alio omnino abolet atque restinguit:  
non tantum de incitationibus animi ad agendum detra-  
hens, quantum ab impotentibus ac feruidis reuelens mo-  
tibus, vt sobria ac composita ratione cogitationes possint  
suscipi. Veruntamen habeat, videaturque habere momen-  
tum hæc oratio ad mouendum cohibendūmque cum, qui  
jam canescens ad rem publicam se iuuenili conatu conferre  
incipit, inhibeatque à longa rei domesticæ procuratiōne,  
veluti diuturno morbo exsurgentem senem, & ad præturam  
se aut negociationem efferentem:

*Miser, tuis te in stratis placide contine.*

ea quidem certè iniqua est, nihilque cum illa simile habet,  
qua eum qui in administratione rei publicæ ac certamini-  
bus ciuilibus vitam exegerit, non sinit ad facem ac coroni-  
dem vitæ progredi, sed reuocat, iubetque tanquam è longo  
itinere alio se cōuertere. Sicut enim qui senem nuptias me-  
ditantem, coronatūmque & vñctūm dehortans, & ea occi-  
nens qua in Philoctetam dicta sunt,

*Qua te puella, qua Virgo iuuenula*

*Te recipiet? quas nuptias paras miser?*

nihil facit absurdus: (quando ipsi quoque in seipso multa  
ludunt talia,

*Duco s̄xorem, probescio, sc̄cinis quoq;.)*

qui

qui verò per longum tempus cum vxore vixerit commode, eum iubens hac dimissa propter senectutem solum viuere, aut pellice adscita in vxoris locum, nihil is ad extremā peruersitatem sibi fecerit reliquum. sic ratione non careret, si quis accedente ad populi gubernationē senem; aut Chlidonem agricolam, aut Lamponem nauicularium, aut aliquem ex Horto philosophum redhibeat, inq; ocio vſitato contineat. Phocionem autem vel Periclem vel Catonem ita compellans, Heus hospes Atheniensis aut Romane, ari-  
10 da confecte senectute, missam iam nunc rem publicam fac, ac versari circa tribunal & procurare prætorium desinens rus prop̄era, ibi cum vetula ancilla agriculturæ vacaturus, aut in rei familiaris administratione reliquum vitæ con- sumturus, is iniqua suadet, & iniuria virum ciuilem afficit.

15 Quid verò dices. nōne audimus militem in comedia di- *Odyss. de-*  
centem?

*albus capillus tam me donauit rude.*

190.

Omnino, amice. nam famulos Martis vigere viribus æta- teq; conuenit, vt pote qui tractent

20 *Bella manu, bellissima opera ardua.*----

in quibus ut etiam canos senis galea occultet,

*Robore membra tamen paulatim defituuntur,*

alacritatemq; vires produnt. At à Consiliarij Forensis, Vr-  
baniq; Louis administris, nō pedum manufumve opera exi-  
25 gimus, sed consilij, prouidentia, rationis: non tumultum  
& strepitum in turba excitantis, sed prudenter ac tutò consulentes: vnde elucescat canicies & ruga rideri solita, testis  
peritiae, auxilium ad persuadendum adferens, gloriamque  
ingenij concilians. Nam ad parendum iuuenilis, ad impe-  
30 randum senilis ætas accommodata est, ac maximè salua est  
ciuitas, ybi consilia senum, & iuuenum arma obtinent, lau-  
daturq; maiorem in modum isthuc:

*Primum atate graues, & foris pectore claros*

*Iliad. §. 53.*

*Nestoream ad nauim conductos dicere suscit,*

*Consiliumq; dare.*----

35 atq; ideo optimatum magistratum Spartanæ ciuitatis re-  
gibus adiunctum Apollo presbygeneas, id est, magno natu-  
præditos, Lycurgus diserte Gerontes, id est, senes nomina-  
uit. Et Romanorum Senatus in hunc usque diem à senio  
nomen gerit. atque ut lex coronam ac diadema, ita canos

DD

natura

natura venerabile dignitatis & principatus signum fecit.  
Et geras, quod eximium honorem, ac gerere in, quod vene-  
rari significat, à senectute eiusq; præstantia Græcis retinен-  
tur. quæ sane non in eo consistit, quod calida lauantur, &  
mollius dormiunt: sed quod ob prudentiam in ciuitatibus  
regio sunt in honore, quæ instar serd fructum reddentis  
plantæ suum & perfectum bonum in senectute demum, ita  
natura comparante, profert. Certè regem illum regum a  
diis hoc petentem,

*Ilia. 3.372 O consultores mihi sint bis quinq; Pelasgi,*

*Tales consilio, qualis Nelia senex es:*

*Iliad. 2.8. nemo de bellicosis istis, & robur spirantibus Achiuis repre-  
hendit, sed concesserunt hoc vniuersi, nō in pace modò, sed  
in bello etiam magnum esse senectutis momentum.*

*Sapiens enim consilium plurimas manus*

*Superat & l'num:---- & vnica sententia ad persuasi-*

*Regni mo-  
lestia.* dēdū apta atq; ratione nitens, pulcerima ac summa reip.  
negocia potest cōficere. Enim uero regium imperium, quæ  
est perfectissima & amplissima reip. forma, plurimis curis,  
laboribus, occupationibus distinetur. Seleucum quidem  
perhibent identidem dixisse, si plerique hoc saltem scirent  
quantum haberet molestiæ, tot scribere & legere epistolas,  
abiectum diadema non esse accepturos. Et Philippum, cum  
castra opportuno positurus loco audiuisset pabulum ibi  
iumentis defuturum: Qualis, dij boni, vita nostra est, qui  
cogimus eam vel asinorum cōmoditatibus adaptare. Tem-  
pus ergo est, vt regi quoq; grandæuo suadeamus, vt deposi-  
to diadematæ ac purpura, tunicam pedumq; fumat, & ruri  
debat, ne canus regans, res superuacaneas & intempesti-  
uas videatur agere. Quod si hoc indignum est Agesilaum,  
Numam, aut Darium iuberit: ex Areopagito concilio Solonem, è Senatu Catonem iridem non expellemus: neque  
Pericli suadebimus, vt popularem reip. formam deserat, nā  
alias quoq; absurdum est, vt qui iuuensis ad tribunal per la-  
sciuiam prosiluerit, is postquam furiosas suas ambitions  
atque impetus in publicum profuderit, vbi ætas peritiam  
ac prudentiam artulit, rempu. omittat atq; desituat, quasi  
muliercula qua ad suam libidinē explendam fuerit abusus.  
Equidem Æsopi illa vulpecula a viçinis infestata, abigere  
eos volentem echinum non sinebat, quod diceret his qui  
iam

iam essent saturi remotis, alios esurientes successuros. Ita  
repub. quoque quæ subinde senes dimittat, necesse est  
occupari a iuuenibus gloriæ & potentia cupidis, pruden-  
tiæque ciuilis imperitis. vnde enim parauerint, qui nullius  
senis repub. gerentis discipuli ac spectatores fuerint? Nisi <sup>Inuenes à</sup>  
forte nauis rectorem de arte gubernandi scriptus liber <sup>senioribus</sup>  
cere non potest eum, qui non sape in puppi spectauerit <sup>docends.</sup>  
certamina aduersus tempestatem, fluctus & ventos ac no-  
tem,

10 *Quando in profundo Tyndaridas mari*

*Votis nauta vocat: ---*

ciuitatem autem regere, populumq; aut senatum suadend-  
do ducere poterit iuuenis, lecto libro aut schola in Liceo  
de repub. scripta, qui non sæpenumero fræna moderanti-  
bus clauumq; tenentibus adstiterit oratoribus atque duci-  
bus peritia simul fortunaq; certantibus adiutrice, & cum  
iis in utranc; partem inclinando non sine periculis & ne-  
gociis gerere didicerit rempublicam? Nequaquam hoc con-  
cessero. Immo si nulla alia seni sit causa, docendorum for-  
20 mandorumque iuuenium causa gerere rempublicam de-  
bet. Sicut enim qui literas & Musicam docent, ipsi præle-  
gunt ac præuent canendo discipulis: ita vir ciuilis non di-  
cens modò dictansve foris, sed agens ac publica admini-  
strans iuuenem instituit, simul & verbis & factis animum  
25 eius intus formans atq; fingens. Et qui hoc modo fuerit ex-  
ercitus, non in palæstra aut ceromate sine periculo inter  
artifices versabitur: sed re vera in quasi Olympicis & Pythi-  
cis certaminibus

*Lætens equum ceu pullus propter curstat,*

30 vt ait Simonides. Ita se fatus est Clisthenem Aristides, hunc  
Cimon, Chabriam Phocio, Cato Fabium Maximū, Syllam  
Pompeius, Philopœmenem Polybius. qui cùm adolescentes  
se senibus adiunxissent, deinceps tanquam efflorescen-  
tes & crescentes eorum reip. administratione atque factis,  
35 peritiam reip. gerenda cum gloria & potentia sibi paraue-  
runt. Æschines Academicus sophistis quibusdam dicenti-  
bus eum fingere se Carneadis fuisse, cùm non fuerit, disci-  
pulum: Ego verò, inquit, Carneadem tunc audiui, cùm o-  
ratio ipsius contentione & strepitu ob senectatem omisis-  
in utilia & communicationi idonea se contraxit. Senilis

autem reip. administratio non verbis duntaxat, sed ipsis etiam iam ab ambitione & ostentatione abstinentis (sicut Ibin aiunt cum vetus est facta, exhalatis virosis & turbidis partibus odoratiorem habere aromaticam virtutem) nullum iam senile decretum, nullum tumultuosum habet consilium, sed grauia omnia & firma. Quapropter, ut diximus, iuuenium gratia senibus est in rep. versandum. ut quomodo Plato de vino aqua diluto ait insanum deum alio sobrio coereri atq; temperari: ita cautio senilis cum feruente in populo iuuenum ac bacchante gloriae & honorum studio com. mixta, insaniam & nimiam vehementiam eorum reprimat. Iam præter hæc peccant, qui ut nauigandi & militandi, ita etiam remp. tractandi finem aliquem statuunt, ad quem vbi peruentum sit, actio ipsa desinat, ad aliud relata. non enim reip. tractatio ministerium est aliquid, cuius terminus & finis sit utilitas: sed vita est mansueti, ciuilis, & ad societatem facti animalis, quod à natura habet, ut omne tempus vitæ ciuiliter, honestatisque & humanitatis studiose viuat. Itaq; conuenit non gessisse, sed gerere rem publicam: sicut esse, non fuisse veracem: colere, non coluisse iusticiam: non amauisse, sed amare patriam ac ciues. Huc enim natura dicit, ac tales fugerit voces iis, qui non plane ignavia mollicieq; sunt corrupti.

*Magno astimandu[m] te pater mortalibus*

*Creatu[m] . . . . &*

*Nec desinamus benefacere mortalibus.*

25

*Senes & lidi.* Qui verò imbecillitatem corporis excusationi prætendunt, iij non tam senectutem, quam morbum & mutilationem corporis accusant. Qui ppe multi valetudinarij adolescentes, multi robusti senes inueniuntur. ut par sit a rep. non senes, sed viribus destitutos arcere: ad eamq; capessendam nō iuvenes cohortari, sed qui præesse valeant. Etenim adolescentis fuit Arridæus, senex Antigonus. & tamen hic vniuersam pene Asiam subegit: ille velut in scena stipatus mutam regis personam gerebat, semper eorum qui plus valerent expositus ludibriis. Ergo sicut stultus sit, qui Prodicum sophistam, aut Philetam poetam iubeat rem publ. gubernare, integra quidem ærate, verūm graciles & ob infirmitatem valetudinis crebro decumbentes: ita is quoque, qui imaginatum bellum yec gerere vetet tales senes, quales fuerunt

Pho-

Phocio, Malinissa Afer, Cato Romanus. De his Phocio, cum Athenienses intempestive ad bellum suscipiendum ruerent, ad sexagenarios usq; arma capere omnes ciues iusserit, & se sequi. cumq; rem indiguam putarent: Nihil, inquit, est iniuriae, cum ego imperator sim vobiscum futurus, octogenario maior. Malinissam verò Polybius scribit è vita discessisse annos natum x c. relicto quem ipse genuerat quatuor annorum filio. pauloque ante obitum, cum prælio vicisset Carthaginenses, postridie conspectum fuisse pane vescentem sordido: idque mirantibus dixisse, Faccere se hoc \*

*Namq; as velut decorum splendet & sibis:*

*Cum non habitat a tempore concidat domus.*

vt ait Sophocles. quod nos recte dicimus de luce & splendore animi, iusq; vi ratiocinante, memoria, ac mente. Itaque reges etiam meliores fuisse tradunt in bellis & expeditionibus, quam in ocio. Attalum sane Eumenis fratre longo ocio & pace dissolutum Philopœmen amicorum unus saginabat pinguem ignavia redditum. ita vt Romani subinde per iocum quererent ex his qui ex Asia nauigabant, Réxne apud Philopœmenem aliquid posset. Inter Romanos non inuenies multos Lucullo meliores imperatores, dum is rebus gerendis curam impendit. vbi verò se in vitam oculos domi delitescens & curis vacuis demisit, spō. 25 g̃ia in star tranquillitate enecatus & contabescens, ac Calistheni libetorum vni se alendum, suamq; senectutem circundans tradens, creditus fuit ab eo veneficiis & amatoris poculis corruptus: donec Marcus frater hoc remoto, ipse reliquam fratris vitam (non multam illam) paedagogi 30 in morem curavit. At verò Darius Xerxis pater dicebat, se sibi ipsi in rebus arduis prudentia præstare. Et Atheas Scytha, se nihil equisonibus meliorem si ociaretur. Dionysius maior interroganti an esset ocosus, respondit: Absit ut hoc mihi unquam contingat. Nimirum arcus, ut fertur, nimirū 35 si intendatur, rumpitur: anima laxando perit. Etenim musici si concentus audiendi, Geometræ demonstrationes resoluendi, arithmeticæ ratiocinandi adsiduitatem si omittant, vna cum exercitatione etiam ipsos habitus progressu ætatis diminuant, quanquam non in agendo, sed in considerando positos. At ciuilium habitus virorum, consilij,

*Ociuum.*

facultas, prudentia, & iusticia, tum peritia conieeturam faciendi, & ad persuadendum apte dicendi, semper aliquid loquendo, agendo, ratiocinando, ac iudicando continetur: ut indignum sit facinus, eum hec subterfugiendo committere, vt tot tantæq; virtutes ex animo effluant, simule etiam humanitatis, societatis, & beneficentiae studio elangue. sc̄ntibus, quarum nullus finis, nullus terminus debuit esse. Quod si pater tibi esset Tithonus, immortalis quidem, sed qui tamen senectutis causa multa identidem indigeret curatione: non puto te detrectaturum aut grauatè subiurum esse laborem eius curandi, compellandi, & adiuandi, qui tam longo tibi inseruit usque tempore. At enim patria & (Cretensium more ut loquar) matris plus in te quam parentes tui ius habet, diurna quidem, non tamen à senectute immunis aut sibi ipsa sufficiens. itaq; semper procurationis & opitulationis indiga ad se trahit & reuocat ciuilem virum,

*Iliad. x. 9.*      *In teclaq; manu vesti tenet, ire solentem.*

Equidem nouisti me Apollini Pythio multis iam Pythicis solemnitatibus operam nauasse. neq; tamen hoc mihi dices. res, satis abs te, ô Plutarche, sacrificatum est, & pompe choreæq; ductæ: iam tempus est ut proœcta ætatis rationem habens coronam deponas, atq; oraculum relinquis. Proinde tu quoq; existimare noli tibi sacrorum ciuilium principi atq; inter preti deferendos esse Forensis atque Vrbium protectoris Louis honores, quibus curandis iam pridem es consecratus. Sed, si ita videtur, repudiata ea disputatione, quæ à publicis munerum functionibus senem abstrahit, id nunc deliberemus, quo modo nullum indecorum aut grave senectuti iniungamus certamen: cùm quidem respubli- ca multas habeat partes senibus cōuenientes. Nam quemadmodum si decuissest nos ad extrellum vñsq; virtutē diem canere, cùm multæ sint vocis contentiones, modi multi in promptu, quas musici vocant harmonias, oportebat iam ætate ingrauescente non acutum nos & arduum consecrari tonum, sed eum qui decoram haberet facilitatem. ita cùm hominis naturæ magis consentaneum sit ut ad mortem vñque agat & dicat, quam oloris ut canat: non actiones lyræ in morem contentæ semper debent tractari, sed remittendæ sunt, & ad faciliora, moderata, senibusq; congruentia recipi-

argu-

*Senum of-  
ficia in re-  
publica.*

argumenta accommodandæ. Neq; enim patimur corpora omni prorsus motu atq; exercitatione vacare, propterea q; non possumus ligonibus aut ponderum librationibus vti, vel discum iacere, & in armis depugnare, vt quondam : sed gestationibus & ambulationibus , nonnulli pilæ lusu aut differendo spiritū mouemus, caloremq; refocillamus. Itaq; neq; refrigerari omnino nos atq; congelare sinamus : neq; omni magistratu, omni publico negocio capessendo, co-gamus senium imbecillitatis conuictum in huiusmodi de-labi voces :

*O dextra quām gestis tenere hastam manus:*

*Sed imbecillitas desiderium opprimit.*

quando ne vigens quidem ætate & viribus probatur vir, qui omnia in iuuentu publica in se recipit munia , & nibil aliis volens relinquere, omnibus se rebus (quod louem facere Stoici autumant) ingerens , siue inexsaturabili gloriae cupiditate ætus, siue inuidia aduersum eos, qui vtcunque in ciuitate in partem gloriae aut potentiae venerunt. At quiseni, vt absit infamia tei, vsquequaq; laboriosa & misera est ad quæuis comitia præfatio ob principatus appetientiam & omnibus insidians tribunalis occasionibus ambitione, curiosa in omne consilium insinuatio, omnem legationem, omne patrocinium ad se rapiens arrogantia. Hæc enim agere fauentibus aliis aliena iam ætate, difficile est. 25 quin contraria iuuenium odia incurrit, vt pote quibus nullas relinquant rem gerendi occasiones, neq; eos in mediū progrederi finant. & apud alios non minus audit eorum primi loci ac principatus, quām aliorum senum diuinitarū & voluptatuum appetitio. Ergo sicut Alexander bucephalum iam annis grauiorem nolens premere, ante pugnam aliis vehebatur equis, obiens exercitum & ordines instruens : deinde illum data tessera concendebat, in hostes ducebatur, ac decertabat. ita vir ciuilis, siquidē sapit, senectutē asseditus moderabitur sibi ipsi, ac non necessariis negotiis 30 abstinebit, iunioribusq; vt ciuitatem in rebus minoribus sinēs, ipse in grauioribus alacriter elaborabit. Athletæ quidem corpora sua à laboribus necessariis immunia atq; integra seruant, vt inutiles sustineant. nos contraria exiguis & leuibus negotiis omissis, seriis nosmet seruemus. Fortasse enim iuuenē, vt est apud Homerum, decent omnia: ciuesq;

eum probant vbiq; & amplectuntur, ob exiguas & crebras  
actiones popularem ac ad labores impigrum, ob splēdidas  
& magnificas generosum & alto animo prāditum appellā-  
tes. interdum etiam contentio & temeritas eorum tempe-  
stiu& grata videtur. Senex autem in repu. ministri officia  
suffinens, vt vestigium locationes, portuum procuratio-  
nes, ac fori, item legationes & profectiones ad principes &  
regulos obiens, in quibus necessarium aut splendidum in-  
est nihil, tantum ministerium & cōfatio gratiæ: mihi qui-  
dem, mi Euphanes, miser & emulatione indignus, alius for-  
tassis etiam insolens importunusq; videtur. Senem enim ne-  
cum magistratu quidem esse tempestiuum est, nisi qui am-  
plitudine & dignitate præstet. qualis est quam tu nunc ge-  
ris Areopagitici consilij præfecturam, & me hercle Amphi-  
lyonici muneric excellentia, quod tibi patria per totam is  
vitam administrandum tribuit, cum grato & felici labore  
coniunctum. Sed & hos honores non affectare debet se-  
nex, verùm recusans suscipere, non petens, neq; eos tam su-  
mere sibi, quām seipsum isti officio largiri. Nō recte Ti. Cę-  
sar dixit turpe esse ei qui sexagesimum ætatis annū excelle-  
rit, manum medico porrigeret. immo hoc eum magis dede-  
cet, manum ad populum intendere in comitiis suffragium  
petentē. Est enim hoc animi degeneris & abiecti: sicut con-  
trā decus maiestatemq; aliquam conciliat, patria deligen-  
te, vocante, & exspectante descendere cum honore & gra-  
tia, grauemq; ætatem re vera grauem & suspiciendam salu-  
tandā amplectendamq; præbere. Hoc modo etiam in con-  
cione senex oratione vterur, non identidem ad suggestum  
profiliens, neq; galli in morem loquentibus reclamans, ne-  
que colluctando & iritando verecundiam ipsi à iunioribus 30  
debitam effrænans, neq; iis studium ingenerans & consue-  
tudinem refragandi: sed nō unquam iis suam sententiam  
impugnandi facultatem concedens, ables ipse & nihil  
curiole inquirens, vbi id de quo disputatur non habet ma-  
gnum momentum ad communem salutem vel honesta-  
tem & decorum. Sin vero, iam etiam nemine vocante præ-  
ter vires cursu in publicum se proripere, aut manus eō du-  
cendum vel humeris gestandum præbere debet, quale est  
quod de Appio narratur Claudio. Is cūm audiuisset senatū,  
quod Romani à Pyrrho magna erant pugna victi, de con-  
ditio-

*Oratio se-  
num in re-  
pub.*

ditionibus pacis ineundæ consultare, impotentia compul-  
 sus, quanquam vtrunq; amiserat oculum, per forum in cu-  
 triam delatus venit, ingressusq;, & in medio adistens, Ante  
 se ægre tulisse dixit, quod captus esset luminibus: nunc op-  
 tare, vt audire etiam nequret senatum tam turpia & indi-  
 gna consultare & agere. porro autem quā reprehendendis  
 patribus, quā docendis & excitandis, persuasit vī rectā arma  
 caperent, & de Italia cum Pyrrho decertarent. Et Solon, vbi  
 deprehensum fuit Pisistratum gratiam popularēm captan-  
 do tyranidem moliri, nemine resistere, nemine libertatem  
 defendere audentē, ipse sua arma exulit, & ante domum  
 proposuit, auxiliumque ciues poposcit. cumq; ad eum mit-  
 teret Pisistratus qui interrogarent, Cuiusnam fiducia reii-  
 sta faceret, respondit Senecta se esse fretum. Verum tan-  
 ta necessitates etiam confectos plane seuio viros, modo  
 spiritus superfit, accendunt & erigunt. Aliis autem in rebus,  
 interdum (vt dixi) eam adhibebit accusationem, vt recusat  
 vilia & seruilia munera, quæ obeunti plus molestiarum,  
 quam iis quorum gratia hiant vtilitatis atque commodia af-  
 ferunt. aliquando expectando dum desideratus ad ea voce-  
 tur, è domo deinde ad ciues descendet rogatus, eoq; fidem  
 sibi augebit. Sed pleraque etiam præsens iunioribus dicen-  
 da relinquet, tanquam arbiter ciuilis de honore certami-  
 nis. & vbi aliquid ultra modum fuerit actum, benigne re-  
 prehendet, ac comiter contentiones, maledicta, & iras au-  
 feret: si quid in sententia erratum fuerit, corriget absque vi-  
 tuperatione, & docebit: bene autem dicentem laudabit li-  
 berte: quin & victoriā interdum vltro concedet, ac se in di-  
 uersam perduci sententiam finet, vt animos iuuenibus ad-  
 dat. quibusdam etiam cum collaudatione implebit id, in  
 quo defecerant. vt Nestor Diomedi.

Sane hunc sermonem nemo culpabit Achiuūm,

Iliad. I. 55.

Nec dicet contra: sed non oratio fine

Est abs te conclusa suo, non omnia dixi;

Es iuuenis tamen, & posses mihi filius esse.

Illud vero adhuc ciuilis est, non modo aperte & publice  
 reprehendere absque mortu qui animos nimium reprimat  
 atque deiciat: sed multo magis priuatim iis qui ad rempu-  
 gerendam apto sunt ingenio subiicere comiter bona præ-

DD 5 cepta

cepta & cōfilia: & excitare ad res pulcras, animisq; eorū alacritatem addere, ac (quod solent facere qui docent equitare) populum illis ita parare, vt ad primum accessum eorum mansuetum is se facilem q; præbeat. tum si quis iuueum initio impegerit, non pati vt animo is concidat, sed consolari & erigere. Sic Aristides Cimonem, & Mnesiphilus Themistoclem initio à ciuibus male exceptos, & proteruitatis atq; intemperantia nomine eorum sermonibus vapulantes, confirmauerunt. Demosthenem quoque cum exactus à populo in graui esset mortore, accessisse dicitur quidam senex, qui Periclem olim audiuera, & monuisse, In iusti plū agere, qui in dole Pericli similis, ita de seipso desperaret. Sic etiam Timotheum exsibilatum ob nouitatem attificij, & peccasse in leges musicæ creditum, bono esse animo iussit, vt qui paulo post sub se habiturus esset theatra. Denique, sicut Romæ Vestaibus tempus distinctum fuit, ita ut prima eius parte sacra discerent, secunda facerent, tertia alias docerent: vt que sacerdotes Diana apud Ephesum primum Mellieren, id est futuram sacerdotem, deinde Hieren, vt iam sacerdotem, postremo Parierem vocant, quasi defunctam sacerdotio. sic vir perfecte civilis primum initabitur reipubl. eamque gerere disceat: deinde geret: vltimo loco alios initiat atque docebit. Evidem qui preget aliis certantibus, si ipse interim certare non potest. Qui vero iuuenem in negotiis communib; & certaminibus publicis instituit, patriæque eum ita format, vt possit

*Ore loqui docto, & rebus clarere gerendis:*  
*Illi., 443.* is ad non exiguum aut vilem reip. partem conductit: sed ad eam, ad quam potissimum Lycurgus contendens, adsuefecit adolescentes, vt cuius seni tanquam legislatori constanter obtemperarent. Nam quo putas Lysandrum respexit, cum dicere homines Spartæ pulcherrimè senescere: an quia senibus ibi maxime licet agros colere, fenerati, talis ludere, potare vna? non profecto. sed quia quiuis senex quodammodo vices magistratus alicuius, aut tutoris, aut pædagogi gerens, non rem publ. modo inspectant, sed singula etiam lingulorum adolescentium facta, exercitationes, ludos, victum. idque non obiter, sed ita vt & peccantibus sint terrori, & probi eos reuereantur ac desiderent: colunt enim eos & sectantur adolescentes, quorum elegancia

elegantia & generosa indoles ab iis prouochitur & alacrita-  
te imbuitur absque vlla inuidia. Hoc enim virtum quan- *Inuidia.*  
quam nulli ætati conuenit , tamen apud adolescentes spe-  
ciosis nominaibus certaminis, æmulationis , & honorum  
, studij velatur. sed in sene omnino est intempestivum , fe-  
rum, & indecorum. Oportet itaque ciuilem senem quam  
longissime ab inuidientia abesse. neque instar veterum  
truncorum falcino quodam iuxta virtentia & succrescen-  
tia succo priuare , eorumque impedire incrementa : sed  
10 benigne recipere ad se eos qui se adiungunt atque sectan-  
tur, eosque dirigere, manu ducere, & educare. non praece-  
ptis modo & consilis bonis : sed & concedenda iis facul-  
tate res ad publicum pertinentes gerendi, vnde honor ali-  
quis & gloria ad eos possit redire : aut ministeriorum obe-  
15 undorum, quæ nullo cum reipub. damno, gratæ multitu-  
dini sint furura, ipsisque gratiam conciliaturæ. Quæ vero  
aduersarios habent causæ , & sunt arduæ, ac medicamen-  
torum instar mortuum principio molestiamque inferunt,  
bonum & vtilitatem postmodo suo tempore allaturæ : ad  
20 has iuuenum tractandas nequaquam producet , neque e-  
um rerum imperitum in turbas hominum coniiciet male  
sentientium, vt ex euentu in ipsum odia redundant. Hoc  
pacto iuuenum erga se bencuolentiam augabit, eosque ad  
alia ministeria reddet alacriores. Præter hæc, quæ diximus,  
25 omnia , illud memoria tenendum est, reipub. administra-  
tionem non in hoc solo consistere ut imperes , legationes  
ob eas , in concione vehemeater vocifereris , & ad sugge-  
stum baccheris, dicendoque & scribendo grasseris. quibus  
rebus nonnulli reip. administrationem definiunt: sicut &  
30 philosophari hos duntaxat putant, qui in exhedra differunt,  
aut libris coæscriptis scholas suas complectuntur. Interim  
eos non fallit, quæ quotidie in faðis actionibusq; continu-  
atur atq; conspicua est philosophia, atq; ciuilis ratio. nam,  
scut Dicæarchus refert, eos aiebant ambulare, qui in porti  
35 cibus spacia sursum deorsumq; conficerent, non qui in a-  
grum aut ad amicos irent. At enim eadem est philosopha-  
næ ratio, quæ rempu. tractandi. Nam Socrates, cum neque  
posuisset subsellia , neque cathedram confendisset. ne-  
que discipulis scholæ aut deambulationis vllam certam cō-  
stituisset horam: cum aliis ludens , cum aliis(ut res dabant)  
bibens,

bibens, militans, in foro versans, ad extreum etiam vna in carcere vinclis. & venenum bibens, philosophabatur. priusq; ostendit vita omne tempus, partem, casum, negotium omnino aptum esse studio sapientiae. Quod cogitandum mehercle est etiam de gubernatione ciuitatis. Scilicet, stolidos, siue iij prætores sint, siue scribæ, siue oratores, nunquam gerere reipublicam: sed vel popularem captare laudem, vel se se conuentui ostentare, vel moliri dissidia, vel necessitatibus in obeundo aliquo ministerio inferiure. Eum vero, qui ciuilis societatis, humanitatis, reipublicæque serio fit studiosus, ac vere horum curam gerat, etiam si nunquam chlamydē induat, semper tamen rem gerere, dum eos excitat qui duces autoresque iis esse possunt, quibus opus est: dum consultantibus adest, pudorem incutit male agentibus, confirmat eos qui recte sentiunt. vt constet eum non obiter animum reip aduertere, aut tum demum, cum hoc agitur vel requiritur, vt principe loco in theatrum curiamve ambulet, alioquin animi gratia tanquam ad spectaculum aut auditionem solitus vbi ita libuerit in senatum venire, sed absentem etiā corpore, sua coram esse sententia: inaudiendoque alia eorum que aguntur probare, alia improbare. Profecto enim neque apud Athenienses Aristides, neque apud Romanos Cato sære magistratum summum gessit. sed tota tamen eorum vita semper patriæ efficacitatem industriamque suam nauauit. Et Epaminondæ vbi exercitum duxit, multæ ac magnæ memorantur res præclare gestæ. id tamen eius facinus, quod absque omni prorsus cum esset magistratus, fecit, cuius earum potest æquari. Apud Thessaliam, cum duces exercitum in loca iniqua ac difficultate concierissent & tumultuantur, vrgentibus, ac telis impetenibus hostibus: ipse de grauis armaturæ militibus euocatus, primum verbis animos suorum confirmingo perurbationem & metum depulit: deinde phalangem conturbata in ordinem compones, non magno negocio è difficultate locorum eduxit, hostibusque aduersam constituit: ita quidem vt iij mutata sententia retro credent. Cum Agis Spartanorum rex in Arcadia instructum iam ad pugnam exercitum in hostes duceret, quidam de senioribus Spartanis inclamauit, velle eum malo aliud malum remedij loco adhibere: quasi diceret, Agidem temeraria ex Argis discessioni, in

ni, in præsentia alacritate ad pugnandum intempestiu me  
deri velle: vt ait Thucydides. Agis hoc auditio, obtempera- Lib.V.  
uit, & receptui cecinit. Vicit tamen, & quotidie ei sella an-  
te archiui fores posita est. ac se penumero de concilio sur-  
gentes Ephori ad ipsum exierunt, de maximis rebus con-  
silio eius scilicentes. vir enim fuisse cordatus & prudens  
perhibetur. Itaque ille ipse Agis iam plane exhaustis corpo-  
ris viribus, cum plerunq; in lecto decumberet, in forum ab  
Ephoris euocatus, conatus est lecto relicto ire, cumque æ-  
gite incederet, inique pueros in via incideret, quæsivit ex  
iis, scirentne aliquid magis necessarium, quam obedienti-  
am domino præstandam. qui vbi responderunt ab imbecil-  
itate maiorem imponi necessitatem: hunc ratus sui mini-  
sterij finem esse, domum rediit. Voluntatem scilicet non o-  
15 portet deponere viribus suppetentibus: viribus deficien-  
tibus vis non est inferenda corpori. Sane Scipio etiam in bel-  
lo ac pace gerendis rebus consiliarium adhibuit C. Læli-  
um. ita quidem, vt non defuerint, qui poetam actionum e-  
ius Lælium, Scipioñem actorem dicerent. Cicero autem i. 4 Famili.  
20 pse confessus est se in pulceriis ac maximis suis consiliis, vlt.  
quibus suo consulatu præclare fungens patriam seruauit,  
opera auxilioque. P. Nigidij philosophi vsum concipiendis.  
Vsque adeo multis modis expeditum est senibus remp.  
adiuware, optima vtentibus te: ratione, inquam, sententia,  
25 libertate dicendi, & prudentia. Non enim manus nostræ  
aut pedes aut robur corporis tantummodo à ciuitate pos-  
sidentur: sed ipse in primis animus, eiusque ornamenta, iu-  
stitia videlicet, temperantia, prudentia. que cum tarde se-  
roque ita comparentur, vt suo respondeant nomini: absur-  
30 dum est domo & agro reliquisque opibus & pecunia nos  
frui per ætatem: per eandem vero publice, patriæ, ciuibus-  
que nihil nos prodesce. cum quidem de facultate obeundo  
rum ministrorum non tantum nobis detraxerit senectus,  
quantum ciuili, & gubernatrici peritiæ adiecit. Eam ob-  
35 causam etiam Mercurios seniores sine manibus & pe-  
dibus, rigente fascino fingunt, hoc ænigmata  
indicantes, minime hoc à senibus requiri,  
vt corpore seruicia obeant: modo iis  
ratio (vt conuenit) efficax sit &  
fecunda.

PLVTARCHI PRAECEPTA GEREN-  
da reipublica.

Iliad. 1,55.



V o d apud Homerum ille dicit,  
Sane hunc sermonem nemo culpabit Achiuūm, 5  
Nec dicet contra: sed non oratio fine  
Est abste conclusa suo, non omnia dixti.

id sicubi alias recte usurpari, equidem commode in eos philosophos verti potest, qui adhortantur quidem, nihil tamē docent, neque præceptis instruunt. Similes videlicet eorū, 10 qui lucernas cum emungant, oleum non affundunt. Itaque, mi Menemache, cernens doctrina ad capessendam rem publicam concitatum, cupere nobilitati tuæ conuenienter in patria

Ili. 1, 443.

Ore loqui docto, & virtutem ostendere factis: 15  
quando tibi non vacat philosophi virtutem sub dio versantis ex actionibus ciuilibus, publicisq; certaminibus perspicere, contemplariq; exempla factis non verbis representata: petis autem præcepta tibi tradi ciuilia, detractionē quidem plane me indignam iudico: quo autem sum ag: 20  
gressus, id vt & studio tuo & mea animi prōtitudini satista-  
ciat opto. Vfus sum autem, quod postulaueras, exemplorum varietate aliquanto maiore. Iā primum administratio-  
ni reipublicæ soli instar firmi ac validi substratum sit insi-  
tutum animi, à iudicio & ratione profectū, non à leui quo: 25  
dam animi impulsu, vanæ gloriæ aut contendendi studio,  
vel aliarum actionum penuria excitati. Quemadmodum enim quibus domi nihil est boni, iij in foro maximam tem-  
poris partem nulla etiam de causa exigunt: ita nonnulli  
quia nihil habent quod agere sit operæ precium, in publi- 30  
ca sese ingerunt negocia, ac reip. tractationē animi ludique  
gratia usurpant. Multi cum forte fortuna rem publ. attigil-  
lent: saturi earum rerum, discedere inde non facile possunt.  
quibus idem vfu venit quod iis qui vegetationis causa nau-  
gium ingressi, deinde à terra aulsi in altum abripiuntur, 35  
ac foras prospiciunt naufragantes atque conturbati, interim  
necessæ habentes manere ac præsentem ferre fortunam. Hi  
maxime reipub. administrationem in odium adducunt sua  
pœnitentia, atque indignatione animi: cum vel gloriæ spe  
inducti in ignominiam inciderunt, aut ob potentiam se a-  
liis

Voluntas  
reip. geren-  
do.